

Пропоновану методологію можна використати у викладанні "Лексикології", "Лінгвістичного аналізу тексту" та спеціальних курсів і семінарів на філологічних спеціальностях.

1. Будагов Р.А. Человек и его язык. Закон многозначности слова. - М., 1976.
2. Галич В. Асоціоніми в поезиці Олесь Гончара // Дивослово.-1995.-№4.
3. Гончар Олесь. Твори: В 6 т. - К., 1978-1979.
4. З.И.Клычникова Психологические особенности восприятия и понимания письменной речи/ Психология, чтения/. - Дис. ... докт. психол. наук. - М., 1974.
5. Сологуб Н.М. Мовний світ Олесь Гончара. - К., 1991.
6. Понятие // Лингвистический энциклопедический словарь. - М., 1990.
7. "Прапороносці" Олесь Гончара і зображення людини на війні. - К., 1985.

УДК 378.147.001.76

І.М.Гапійчук

ВИКОРИСТАННЯ CASE STUDY ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ "ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ"

Нова освітня політика стимулює нетрадиційні підходи до підготовки фахівців, нові якісно своєрідні види навчальної діяльності студентів, які сприяють розширенню переліку головних моделей навчання. На відміну від традиційного навчання, що має репродуктивний характер (знання і способи дій передаються студентам у готовому вигляді, тобто призначені для відтворення), інноваційний підхід до підготовки професіонала передбачає створення для студентів можливостей займати активну позицію в навчальному процесі, освоювати досвід на основі цілеспрямованого формування творчого мислення, набуття власного досвіду та використання інструментарію навчально-дослідної роботи тощо.

За традиційною схемою навчання викладач виступає носієм, джерелом інформації, яку споживає реципієнт – студент. У такому випадку той, хто навчає, є суб'єктом діяльності, а той, хто навчається, підпадає під поняття "об'єкт", яким можна керувати за допомогою зовнішніх впливів. Таким чином, творча активність майбутніх спеціалістів зводиться до мінімуму. Все це вимагає особливої моделі навчання з альтернативними формами та технологіями. Останнім часом особливого значення надають особистісно-орієнтованому навчанню, де увага приділяється виявленню особистісного сенсу навчання та емоційного задоволення від нього.

Одним із ефективних шляхів, якими можна залучати студентів до дії і в буквальному розумінні змусити їх взяти відповідальність за свою освіту так, щоб вони почувалися власниками здобутих знань і навичок, є використання ситуаційного методу як основи для дискусій, інтерактивного навчання.

Ситуаційний метод навчання (Case Study) - це організація навчального процесу в такий спосіб, щоб студенти самі намагалися вирішити проблему, сформулювали стратегію і в ході дискусії порівняли різні підходи до проблеми, разом досягли розуміння принципів та дилем, на яких ґрунтується рішення. В основі цього методу лежить ситуація (Case) - це зображення обмеженої кількості реальних подій.

Як навчальна технологія Case Study започаткована у Гарвардському університеті ще на початку століття. Широко використовуватися вона почала у 50-х роках в основному в бізнесшколах, школах державного управління і юриспруденції. Вона віддає перевагу колективному обговоренню проблеми та пошуку шляхів її розв'язання. Існує дві школи Case Study - американська та європейська. Існують різні типи кейсів: проблемний, що вимагає прийняття студентами певного рішення; ілюстративний, що вимагає від студентів аналітичних навичок та умінь; дослідницький, що потребує визначення проблеми; стратегічний, що вимагає застосування студентами концепцій; комбінований - що об'єднує риси перерахованих типів.

Програма поширення ситуаційної методики навчання, здійснювана Центром інновацій та розвитку, показала, що застосовувати ситуаційний метод навчання можна і під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу. Апробація цієї освітньої технології на факультетах Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова засвідчує і той факт, що таке навчання ефективно не тільки для системи післядипломної освіти (2), а й для вищої освіти (кейси "Педрада прийняла рішення ...", "Дитині для повного і гармонійного розвитку особистості необхідні любов та розуміння...").

Ми не можемо говорити про практично нову технологію для вітчизняної освітньої системи. Досвід минулого підказує, що й у нашій педагогіці та методиці вищої школи були пошуки активізації навчально-виховного процесу. Серед методів, що використовувалися для активізації пізнавальної, творчої, пошукової діяльності студентів, найбільш наблизився до поширюваної ситуаційної методики навчання метод виробничих задач або конкретних ситуацій (1), що відрізнявся від інших типів ситуаційних задач - ілюстративних, дискусійних, рольових, які використовувалися в різноманітних організаційних формах навчання - лекціях, семінарських та практичних заняттях (4). У конкретних ситуаціях (КС) було значно більше вихідних даних, які могли варіюватися, утворюючи різні сполучення, в результаті чого давалася неоднозначна відповідь - рішення, або рекомендації щодо способу поведінки в розглянутих умовах, або ж набір можливих рішень з

указанням обмежуючих умов [1, 44-45]. У практиці навчання набули поширення задачі на виробничу тему як допоміжні для закріплення теоретичних концепцій (у нашому випадку – педагогічні задачі та ситуації).

Сьогодні ж потребує звернення до ситуаційних методів навчання, щоб зацікавити студентів, спровокувати їх висловлювати свої думки та відстоювати власну позицію. Ця освітня технологія дає можливість студентам взяти безпосередню участь у розв'язанні тих проблем, із якими вони можуть зіткнутися у професійній діяльності. Більшість із показаних нам зарубіжними колегами кейсів мали за мету навчати студентів приймати рішення, брати на себе відповідальність за їх прийняття (студентів факультету менеджменту організацій) і головним завданням була не правильність рішення, а сміливість у його висловлюванні. Важливо, щоб студент прийшов на заняття зі своїм варіантом рішення проблеми, а в ході групової дискусії відшліфуються шляхи прийняття оптимального рішення.

Жодний із навчальних методів не є чарівною паличкою, що допоможе ввести студентів у світ знань одним змахом руки. Ситуаційна методика іноді досить виснажлива, тому що викладачеві доводиться спостерігати й одночасно керувати змістом і процесом дискусії, і головне – уміти слухати студентів. А найголовнішим під час застосування цього методу – це створити невимушену, емоційно сприятливу атмосферу заняття. Для цього пропонується зробити фізичну перестановку в аудиторії. Столи повинні бути розставлені в такий спосіб, щоб студенти бачили обличчя один одного. Кожний студент має табличку зі своїм ім'ям та прізвищем, що сприятиме відповідальності студентів за висловлені думки, а також допоможе у звертанні до виступаючих чи посиланні на попередні вислови. Викладач же таким чином спостерігає за відвідуванням.

Використання цього методу передбачає:

-студенти мають проникнути у зміст матеріалу, подумати над ним і бути готовими до обговорення в аудиторії;

-викладач не є вершиною знань, виключним носієм інформації, діагнозу, рішень, аналізу;

-викладач розвиває дискусію, задає тон за допомогою відкритих питань, які спонукають студентів досліджувати та інтерпретувати матеріал самим.

Слід спрямувати студентів на читання ситуації, під час якого вони повинні звернути увагу на таке:

• Хто приймає рішення в даній ситуації і яке конкретно рішення потрібно прийняти ?

• Які цілі того, хто приймає рішення ?

• Які інші важливі фігури в ситуації і в чому полягають їх цілі ?

• Які є основні дискусійні проблеми у ситуації? Яке вони мають відношення до дискусії ?

- В яких умовах діє той, хто приймає рішення?

- Які є альтернативні лінії поведінки для того, хто приймає рішення?

- Якими є можливі наслідки кожної лінії поведінки?

Таким чином, студент має змогу визначити, дослідити проблему та спроектувати її розв'язання з прогнозом можливих наслідків.

При організації ситуаційної дискусії викладач мусить підібрати цікаві запитання, що передбачатимуть діаграму альтернативних напрямків, за якими може відбуватися дискусія. Розпочати варто із серії закритих запитань, щоб студенти виклали перелік основних фактів ситуації. Це дасть змогу залучити всіх до початку дискусії. Ці питання створять підґрунтя для аналізу більш глибоких і контраверсійних питань. Потім ставляться відкриті дискусійні питання, які викликають суперечку. Якщо студенти добре ознайомилися з цим методом навчання, то доцільно замість звичайних запитань перейти до рольової гри, групових вправ взаємодії, дебатів, щоб із більшою силою залучити студентів ставити запитання один одному.

Ця технологія передбачає колективне та групове обговорення проблеми. Тому доцільно групи розділити на мікрогрупи по 5-6 чол. Кожна група має представити своє бачення проблеми або ж отримати окремі завдання. Студенти обирають координатора групи, який організує та координує її діяльність. У процесі проведення заняття нами практикується обмін груп місцями (особливо під час проведення рольових ігор). Це робиться з метою заглиблення в проблему з різних боків.

Практика застосування цього методу свідчить, що він найкраще сприяє взаємодії "викладач-студент". Студент є повноправним суб'єктом взаємодії. Разом із викладачем студенти створюють єдине емоційне поле "ми", намагаються визначити проблему та віднайти ефективні оптимальні шляхи й умови її рішення. Серед переваг цього методу можна назвати такі:

- розвиває уміння публічного виступу, спроможність будувати логічні аргументи та переконувати різнопланову аудиторію;

- уміння групової динаміки: читати та інтерпретувати сигнали групового настрою;

- робота дає великий емоційний заряд і ґрунтується на особистісному підході;

- розвиває критичне мислення та стимулює аналітичну діяльність, розвиває спостережливість та уміння синтезу;

- уміння подавати альтернативні інтерпретації та бачити іншу сторону аргументу.

Застосування цієї технології для забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії "викладач-студент" має певні психолого-педагогічні передумови.

- уся організація повинна бути націлена на вироблення умінь та навичок взаємодії;
- зміст кейсів повинен базуватися на місцевому матеріалі;
- кейси повинні розглядатися як один із багатьох навчальних методів;
- створення на занятті емоційно сприятливої атмосфери довіри та відкритості обох сторін;
- студенти виконують частину функцій, які традиційно виконує викладач (інформаційну, управлінську, контролюючу);
- викладач повинен бути підготовленим;
- студент повинен бути підготовленим.

Використання ситуаційного методу навчання сприяє:

1. Змінам у характері взаємодії між суб'єктами навчальної діяльності: реалізуються суб'єкт-суб'єктні стосунки, що забезпечують двосторонню активність у взаємодії; встановлюється демократичний стиль взаємодії, виключається авторитетний вплив учасників один на одного.

2. Створенню позитивного психологічного клімату у групі: формується орієнтація на врахування емоційного стану партнерів по взаємодії; організована таким чином взаємодія дозволяє цілеспрямовано передавати ініціативу партнеру, викликаючи його емоційні реакції; емоції стимулюють інтелектуальний сплеск.

3. Підвищенню інтересу до заняття: сприяють передумови творчості, співпраці, довіри.

4. Не тільки сприяє оволодінню знаннями, уміннями та навичками, а і є джерелом мотивації, сприяє розвитку професійно-педагогічних здібностей.

5. Формуванню установок, які необхідні для успішної емоційної взаємодії, вносить корективи в процес формування та розвитку.

6. Забезпеченню самоактуалізації особистості.

Таким чином, використання такої технології навчання показало, що збуджується інтерес студентів, відточуються їхні аналітичні, мовні навички, здатність до рефлексії та саморегуляції емоційних станів. Підвищується рівень мотивації та пізнавальної активності навчання. На занятті панує атмосфера спільного пошуку, творчого пізнання. Думка студентів розкута, вони не бояться помилятися під час розв'язання нового завдання. Можливість творчо пацювати стимулює студентів. Вони бачать реальну зацікавленість викладача в їхніх відповідях, роздумах, висновках.

Отже, цей метод, поряд із іншими, може ефективно використовуватися для підготовки спеціалістів у вищій школі

І. Жуков Р.Ф. Методические рекомендации преподавателям институтов повышения квалификации по активизации обучения // Проблемы усовершенствования учебно-воспитательного процесса: Сб. статей. - М.:

Знание, 1983. – 96 с. 2. Саханенко С.Є. Використання Case Study у навчальному процесі: перший досвід // Концепція гуманізму в становленні та розвитку професійної освіти. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 1-2 жовтня 1997 р. – Одеса: Астропринт, 1998. – С. 115. 3. Чуракова Р.Г. Ситуативные задачи в системе повышения квалификации // Проблемы усовершенствования учебно-воспитательного процесса: Сб. статей. - М. Знание, 1983. – 96 с. 4. Програма поширення ситуаційної методики навчання /Case Study Program // Центр інновацій та розвитку. - К., 1998.

УДК 378.147:334.722

В.Г. Гринин, И.В. Гринина

ДЕЛОВЫЕ ИГРЫ В ОБУЧЕНИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВУ

В постиндустриальном обществе эффективность предпринимательской деятельности все в большей мере зависит, во-первых, от получения своевременной, достоверной и полной информации, используемой при принятии решений, во-вторых, от чуткости и искусства предпринимателя действовать с опережением, предугадывая и упреждая назревшие перемены и нововведения.

Инноватика - это наука, исследующая закономерности целенаправленных изменений и перемен, результатом которых становится внедрение открытий, изобретений, ноу-хау. В отличие от стихийно и спонтанно возникающих перемен, инноватика учит, как можно преднамеренно и планомерно инициировать и контролировать прогрессивные изменения и совершенствования организаций и их структур.

Вообще предпринимательство по своей сути является новаторским. Не случайно экономическая наука и отдельные экономисты важнейшую функцию предпринимателя видят в новаторстве, инновациях. Однако, как и всякому студенту, предпринимателю предпринимательству нужно много и напряженно учиться, чтобы знать не только науку и культуру, но и жизнь. Несомненно, определяющую роль в формировании профессионализма играют специальные науки, школы, вузы, центры бизнеса, опыт и авторитет которых в развитых странах мира очень высок. Наш университет тоже готовит предпринимателей. Поэтому всякие инновации в этом деле заслуживают изучения и поддержки.

В порядке эксперимента кафедра экономики и менеджмента второй год апробирует новый спецкурс "Активные методы обучения в экономике". На основе изученных экономических дисциплин,